

Autoreferat

Ewa Wróblewska-Trochimiuk

Dyplomy i stopnie naukowe

- 2016 – doktor nauk humanistycznych w zakresie kulturoznawstwa, stopień uzyskany na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego na podstawie rozprawy doktorskiej pt. *Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny w wieku XIX i XX* – promotorka: dr hab. Grażyna Szwat-Gyłybow, prof. IS PAN, recenzenci: prof. dr hab. Maria Dąbrowska-Partyka oraz dr hab. Zdzisław Darasz, prof. UW
- 2009 – studia podyplomowe „Dydaktyka języka polskiego jako obcego”, Instytut Polonistyki Stosowanej, Uniwersytet Warszawski
- 2008 – magister filologii słowiańskiej ze specjalizacją kroatystyka, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, Uniwersytet Warszawski
- 2006 – licencjat filologii słowiańskiej, Instytut Slawistyki Zachodniej i Południowej, Uniwersytet Warszawski
- 2004 – licencjat filologii klasycznej, Instytut Filologii Klasycznej, Uniwersytet Warszawski

Dotychczasowe zatrudnienie

- od 2017 – adiunktka w Instytucie Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
- 2015–2016 – asystentka w Instytucie Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
- 2013–2015 – pracowniczka inżynierjno-techniczna w Instytucie Slawistyki Polskiej Akademii Nauk

w tym:

- 2019-2023 – Zastępczyni Dyrektora ds. Ogólnych IS PAN
- 2015–2019 – kierowniczka Zespołu Obsługi Badań Naukowych IS PAN

Osiągnięcia naukowe

Jako główne osiągnięcie naukowe o znaczącym wkładzie w rozwój nauk o kulturze i religii (w rozumieniu Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Dz. U. z 2021 r. poz. 478 z późn. zm., w art. 219 ust. 1 pkt. 2) wskazuję monografię naukową

Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2024.

ISBN 978-83-66369-92-4

Książka jest opublikowana w otwartym dostępie:

<https://doi.org/10.11649/978-83-66369-92-4>

W monografii *Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000* podejmuję refleksję nad polem wizualnym kształtowanym przez trzy podmioty zbiorowe – weteranów wojennych, aktorów retradycjonalizacji oraz ruchy miejskie – w Serbii i Chorwacji w trakcie aktów oporu politycznego mających miejsce po roku 2000. Moim celem jest uchwycenie szerokiego spektrum zjawisk i praktyk związanych z widzeniem oraz byciem widzianym w procesie artykułowania niezgody, a także zrozumienie strategii autoprezentacji, opartych na konglomeratach gestów, symboli i znaków, którymi poszczególne grupy posługują się w wyrażaniu własnego światopoglądu. Tak postawionemu celowi towarzyszyło wstępne założenie, że badanie taktyk wizualnych zastosowanych w celu zaprezentowania się jako podmiot oporu umożliwia uchwycenie istotnego wymiaru rzeczywistości politycznej i kulturowej obu krajów

Punktem wyjścia do podjęcia przeprowadzonych badań było przekonanie, że jednym z kluczowych narzędzi współczesnej aktywności politycznej stał się obraz, a proces wytwarzania ikonosfery aktów oporu, ich dokumentowania i natychmiastowego upowszechniania nigdy dotąd nie był tak szybki, intuicyjny i powszechny. Digitalizacja

sfery wizualnej nie tylko umożliwiła niemal natychmiastową transmisję obrazów, lecz także znacząco wpłynęła na same strategie protestu, które uwzględniają potencjał obrazu jako narzędzia mobilizacji, świadectwa oraz formy politycznej ekspresji. Istotnym aspektem współczesnych wizualnych praktyk protestu jest rejestracja aktów oporu jako działanie symetryczne – obrazy utrwalają zarówno protestujący, jak i przedstawiciele organów władzy. Tym samym fotografia czy nagranie wideo nabierają charakteru narzędzia walki o interpretację rzeczywistości, co wpisuje się w refleksję o obrazie jako broni (Sontag, 2009). Ponadto, istotą samego protestu jest proces „uwidzialniania”. Podstawową strategią ruchów społecznych oraz uczestników protestów jest czynienie danej sprawy widoczną – zarówno w przestrzeni fizycznej, poprzez publiczną obecność i zajmowanie określonych miejsc, jak i w sferze medialnej, gdzie kluczową rolę odgrywa przekaz wizualny. W tym sensie każde działanie dokamerowe, każda forma dokumentacji protestu, każda transmisja na żywo czy fotografia staje się nie tylko zapisem rzeczywistości, ale też jej performatywną formą, aktywnie współkształtującą odbiór wydarzeń i ich polityczne konsekwencje.

Za kluczowe w analizie uznałam sprzężenie kilku równorzędnych kategorii pochodzących z różnych obszarów badawczych. Jak już podkreśliłam, skupiałam się na szeroko rozumianych obrazach służących jako medium ekspresji politycznej. Drugą istotną kategorią była podmiotowość i polityczne stawanie się, trzecią natomiast – relacje władzy i oporu.

Praktyką kluczową dla kształtowania (się) podmiotowości politycznej jest, w moim przekonaniu, artykulacja oporu, ponieważ rozumiem niezgodę i protest jako moment założycielski transformującego się społeczeństwa. Praktyki oporu umożliwiają społeczeństwu przemawianie oraz manifestowanie swojej obecności, redefiniując tym samym wspólnotę. Tworzenie wizualnych artykulacji aktów sprzeciwu jest formą politycznej i społecznej *praxis*, a tym samym – aktualizacją potencjału obywatelskiego w przestrzeni publicznej. W książce podejmuję więc problematykę widzialności, pojmowanej jako przestrzeń symboliczna, o którą należy zabiegać w procesie artykulacji podmiotowości.

Refleksja nad procesem stawania się podmiotem, kluczowa dla współczesnej teorii społecznej i politycznej, stanowi centralny punkt odniesienia dla moich rozważań. W szczególności czerpię z koncepcji rozwiniętej przez Piotra Sawczyńskiego, którego analiza oparta jest na wnikliwej lekturze teorii Jürgena Habermasa, Ernesta Laclau i Chantal Mouffe. Sawczyński definiuje podmiot jako byt wystarczająco silny, by podźwignąć działalność emancypacyjną (Sawczyński, 2016). Równocześnie badacz ten zakłada, że kształtowanie pozycji społecznej dokonuje się przede wszystkim w przestrzeni językowej. W moich badaniach rozwijam powyższą propozycję i uważam, że proces ten należy rozpatrywać również w wymiarze wizualnym, jako strategię obrazowego kształtowania pozycji podmiotowej.

Przewartościowanie dominujących wyobrażeń o wizualnych aspektach protestowania oraz rewolucyjnym charakterze ikonografii oporu stanowi jeden z kluczowych wątków monografii. Proponuję spojrzenie na radykalne wybuchy emancypacyjne w perspektywie diachronicznej, obejmującej oś przeszłość–teraźniejszość–przyszłość. Inspirując się myślą Slavoję Žižka, który postrzega protesty jako „fragmenty utopijnej przyszłości, drzemiące w teraźniejszości jako ukryty potencjał” (Žižek, 2014), staram się uchwycić nie tylko ich aktualny wymiar, lecz także długofalowy wpływ na wyobraźnię polityczną i kulturową.

Ruchy społeczne, które stanowią przedmiot mojej analizy, jawią się nie tylko jako forma oporu wobec istniejących struktur władzy, ale także jako sposób „wydarzania się” i samoustanawiania społeczeństwa. Są one kluczowe dla rozwoju fundamentalnych idei organizujących myślenie danej wspólnoty, a konflikty, wokół których się ogniskują, odzwierciedlają nie tylko spory o konkretne kwestie polityczne, lecz także głębsze wojny kulturowe konstytuujące tożsamość społeczną (Williams, 2004). W tym kontekście istotne staje się rozpoznanie, w jaki sposób ruchy społeczne, funkcjonujące w różnych środowiskach kulturowych, gospodarczych i politycznych, konstruują własne idiomy protestu oraz jak lokalne uwarunkowania wpływają na charakter i formę ich ekspresji, a także wyrażanie alternatywnych wizji porządku społecznego (Routledge, 1996).

Każdy z analizowanych podmiotów – zarówno w Serbii, jak i w Chorwacji – odegrał znaczącą rolę w procesach przemian społecznych, wpływając jednocześnie na lokalne imaginaria polityczne. Pojawienie się tych zbiorowości w przestrzeni publicznej było bezpośrednio związane z procesami transformacji społecznej, które po roku 2000 kształtowały oblicze obu krajów i ich kultur politycznych. Przyjęcie cezury początkowej nie jest przypadkowe. Mimo że w Serbii i Chorwacji rok 2000 łączy się z odmiennymi wydarzeniami i znaczeniami politycznymi, stanowi on w obu przypadkach *annus mirabilis*. W Chorwacji następuje wówczas przełom polityczny – po dekadzie autorytarnych rządów prawicy oraz krwawej wojnie dochodzi do zmiany władzy i do rozbitcia prawicowego monopolu. W Serbii natomiast rok 2000 otwiera nową erę polityczną, inaugurując pierwszy etap rozliczeń wojennych i obietnicę demokratycznych zmian. Analiza obejmująca dwie kolejne dekady pozwala śledzić procesy transformacji znaczeń w obu kulturach oraz pojawianie się tamże nowych pojęć centralnych.

Struktura monografii obejmuje wprowadzenie, w którym przedstawiam rys historyczny, ramy koncepcyjne oraz przyjętą metodologię. Następnie omawiam trzy różne podmioty protestujące, ich ideologiczne zaplecza, trajektorie działań, kompleksy wizualne, przemieszczenia semantyczne w ich obrębie, a także fundamentalne ramy dyskursywne powstających wokół nich materiałów medialnych.

Pierwsza część książki poświęcona jest kompleksowi wizualnemu serbskich i chorwackich weteranów wojennych, uczestników konfliktów lat dziewięćdziesiątych. Analiza ich działalności jest, w moim przekonaniu, jednoznaczna z otwarciem kwestii zarządzania sporną i jednocześnie wrażliwą przeszłością w jej współczesnych epifaniach. Pytanie o miejsce weteranów w strukturze społecznej obu krajów traktuję zarówno jako pytanie o powojenne rozliczenia, jak i wizję przyszłości społeczeństwa, chodzi tu bowiem o ustalenie pozycji tych, którzy postrzegają siebie jako tożsamościowe kotwice, osadzone w przeszłości naznaczonej trudnymi i niejednoznacznymi wojennymi doświadczeniami.

Opisałam tutaj dwa modele wizualnego funkcjonowania weteranów, które wykraczają poza jednostkowe przypadki i przybierają charakter systemowy. Pierwszy z nich – model chorwacki – charakteryzuje się wizualną hipertrofią, czyli nadobecnością w przestrzeni publicznej, ściśle powiązaną z intensywną realizacją politycznej sprawczości weteranów. Ich obecność manifestuje się poprzez liczne protesty, oficjalne uroczystości oraz szeroką reprezentację w mediach i debacie publicznej. Drugi – model serbski – to natomiast wizualna atrofia, czyli brak silnej obecności weteranów w przestrzeni medialnej i publicznej, co prowadzi do ich niedoreprezentowania. Jest to konsekwencja czynników historycznych, ekonomicznych oraz społecznych, które wpłynęły na sposób postrzegania i traktowania tej grupy w serbskim społeczeństwie.

Wizualność generowaną podczas analizowanych protestów w Chorwacji odczytałam jako grę wzajemnie uzupełniających się argumentów. Pierwszy z nich to argument siły, bazujący na koncepcji heroizmu, drugi zaś odwołuje się do kodu heroicznego, czerpiącego z tradycyjnych ikonograficznych reprezentacji. Charakterystycznym elementem tej wizualności jest także wykorzystywanie utrwalonych obrazów konstruujących wizerunek wroga, często poddanego procesowi animalizacji. Komunikat wyłaniający się z tych przedstawień sugeruje, że ikonografia środowisk weteranów opiera się na ugruntowanych symbolach i znaczeniach, co wskazuje na niechęć wobec dynamizmu oraz progresywnych reinterpretacji semantycznych. Dyskursywna rama protestów, także w wymiarze wizualnym, opierała się natomiast na obronie godności wojny 1991–1995, której strażnikami mieli być jej uczestnicy.

W kontekście weteranów serbskich, kluczowym zagadnieniem pozostaje walka o instytucjonalną widzialność i reprezentację. Postrzegam ją jako próbę osadzenia się w polu dostrzegalności i ustanowienia własnej wizualnej obecności. W przeciwieństwie do chorwackich weteranów, ich narracja nie ma potencjału heroicznego ani tożsamościowego. Zamiast tego akcentowana jest psychobiologiczna kondycja uczestników wojny oraz ekonomiczne skutki konfliktu zbrojnego. W tym ujęciu dominują motywy przetrwania, zagwarantowania podstawowych warunków życia oraz

dostępu do opieki zdrowotnej. Na poziomie wizualnym podważane są więc głęboko zakorzenione kody męskości, które w kulturze serbskiej czerpią zarówno z epickiej tradycji pieśni o herosach, jak i z elementów folkloru, utrwalanych również przez popkulturę. Koncepcja *homo prostheticus* (Fineman, 1999; Śmieja, 2016) nie jest całkowicie wykluczona przez tutejsze reżimy skopiczne. Media publikują obrazy okaleczonych weteranów jako rodzaj wizualnych intruzów – przedstawień, które zakłócają przyzwyczajenia percepcyjne i komfort widzenia, wpisując się tym samym w kontekst biowładzy i biopolityki.

Semantyczną ramą narracji weteranów obu stron pozostaje odniesienie do dziedzictwa jugosłowiańskiego. W przypadku chorwackim odczytuję je jako negatywne – władza postrzegana jest jako projugosłowiańska i niedemokratyczna, a politycy krytyczni wobec środowisk kombatanckich często określani są mianem komunistów lub Jugosłowian. W Serbii natomiast „Jugosławia” funkcjonuje jako idea, która przyświecała mobilizacji do służby wojskowej – wielu weteranów służyło jeszcze w armii jugosłowiańskiej. Jej nagłe i niezrozumiałe dla nich zniknięcie wywołało trudny do wyartykułowania ból, który można porównać do bólu fantomowego.

W drugiej części książki koncentruję się na aktorach retradycjonalizacji, czyli środowiskach konserwatywnych, które w obu społeczeństwach odgrywają istotną rolę w debatach nie tyle o przeszłości, co o teraźniejszości i przyszłości obu krajów.

W przypadku chorwackim analizie poddałam wizualne artykulacje środowisk antyaborcyjnych, które na fali globalnego zwrotu konserwatywnego zaktywizowały się w 2013 roku również lokalnie, a następnie znacząco poszerzyły działalność i wpływały na niemal wszystkie sfery życia społecznego. W przypadku serbskim analiza dotyczy środowiska prawicowego i nacjonalistycznego, pojawiającego się najczęściej w przestrzeni publicznej w obliczu sporów o serbskie dziedzictwo narodowe i sposoby zarządzania nim.

Analizowane przypadki ukazują, że lokalne paradygmaty konserwatyzmu mobilizują wokół siebie odmienne środowiska polityczne, prowadzące spory wokół różnych zagadnień i posługujące się odmiennymi językami wizualnymi. W Serbii

dyskurs konserwatywny koncentruje się na poszukiwaniu tożsamościowych odmienności jako strategii separacyjnych oraz na kulcie bohaterów i heroizacji. Z kolei w Chorwacji nacisk kładziony jest na przeciwdziałanie procesom sekularyzacji i liberalizacji społeczeństwa. Paradoksalnie, w tym drugim przypadku, środowiska konserwatywne sięgają po retorykę liberalnej demokracji, konstruując tym samym ideologiczne iluzje.

W obu przypadkach konfrontują się tu ze sobą rozdzielone symboliczną barykadą światy liberalny i konserwatywny. Zarówno w Serbii, jak i Chorwacji, podziały te dotyczą przede wszystkim kwestii kulturowo-tożsamościowych, a nie sztywnych doktryn politycznych (Rzeczycki & Pudar Draško, 2019). Na styku tych dwóch sfer powstają praktyki i ikonografia, które wizualizują zderzenie tego, co uległo modernizacji, z tym, co stawia jej opór. Konserwatywne pole symboliczne operuje nieustanną dialektyką odsłaniania i zasłaniania – procesem ustanawiania społecznej widzialności pewnych obrazów i jednoczesnym dążeniem do wymazywania innych. W serbskim kontekście działania zmierzające do ukrycia określonych wizerunków mają potencjał wyzwalaający. Przykładowo, zasłonięcie wizerunku zbrodniarza wojennego Ratko Mladicia staje się gestem sygnalizującym potrzebę rozliczenia się z przeszłością, odrzucenia fałszywych bohaterów i dekonstruowania skrajnie prawicowych narracji.

Kolejny rozdział monografii poświęciłam ruchom społecznym, które najczęściej określa się mianem antykapitalistycznych. W obu analizowanych przypadkach są to ruchy miejskie, których rosnąca aktywność, wynikająca z oporu wobec kapitalistycznych metod zarządzania oraz eksploatacji przestrzeni wspólnej, doprowadziła do wykształcenia się specyficznego imaginarium oporu antykapitalistycznego.

Analiza ta ujawnia, że ruchy antykapitalistyczne funkcjonują w warunkach specyficznego reżimu skopicznego, który pozostaje pod silnym wpływem audiowizualnych mechanizmów kapitalizmu. Ruchy te poszukują alternatywnych strategii widzenia i bycia widzianym, starając się jednocześnie uwolnić od hierarchicznych relacji władzy, które strukturyzują dominujące sposoby postrzegania i reprezentacji. Tym samym walka o przestrzeń publiczną – place, ulice i inne obszary

wspólne – toczy się nie tylko na poziomie materialnym, lecz także w sferze wizualności. Kluczowym zagadnieniem uczyniłam tu „słabe obrazy” – kategorię pozwalającą uchwycić zarówno subwersywny potencjał przedstawień, jak i ograniczenia wynikające z dynamiki medialnego obiegu. Takie podejście pozwala nie tylko na rozpoznanie struktur hegemonicznych w przestrzeni wizualnej, ale także na rekonstrukcję alternatywnych form narracji i reprezentacji ruchów oporu, które funkcjonują poza dominującymi ramami percepcji.

Charakterystyczną cechą nowych ruchów społecznych jest koncentracja na kolektywnym działaniu oraz jego procesualnym – a nie jedynie wydarzeniowym – wymiarze. Wynika z tego ich kolejna istotna właściwość: prymat artykulacji autonomii i suwerenności nad dążeniem do bezpośredniego udziału w strukturach władzy. W konsekwencji redefiniowana zostaje także tożsamość tych ruchów – kształtowana nie w oparciu o tradycyjne podziały klasowe i strukturalne, lecz w sposób, który te podziały przekracza i rekonfiguruje. Analiza ruchów miejskich oraz artykulacji antykapitalistycznych odsłania więc najnowszą tkankę społeczną, osadzoną w lokalnych przestrzeniach i ideach, a jednocześnie rezonującą z globalnymi problemami i debatami, wpisując się w szerszy kontekst współczesnych napięć społeczno-politycznych.

W ostatnim rozdziale podejmuję refleksję nad pojęciem konserwatyzmu w kulturach serbskiej i chorwackiej, a także nad logiką konserwatywną, która jest w ich obrębie konstruowana. Punktem wyjścia dla tej analizy jest zakwestionowanie intuicyjnego przekonania, iż sfera wizualna, zwłaszcza w kontekście protestów i ruchów społecznych, podlega nieograniczonej emancypacji spod reżimów przedstawieniowych. Dominujące narracje dotyczące obrazowania oporu – szczególnie w przypadku manifestacji o charakterze karnawałowym – zakładają, że wizualność tego rodzaju działań zrywa z ustalonymi normami i kategoriami przedstawieniowymi, ustanawiając tym samym nowe formy ekspresji politycznej. Jednakże, jak dowodzą przeprowadzone przeze mnie badania nad serbskimi i chorwackimi imaginariami oporu, obrazy wytwarzane i stosowane w ramach politycznych manifestacji, niezależnie

od ich ideologicznej afiliacji, są ustruktrowane według tych samych zasad i poddane określonej logice wizualnej, która wykazuje znamiona głęboko osadzonej konserwatywnej matrycy reprezentacyjnej.

Takie ujęcie wpisuje się w szerszą refleksję nad reżimami widzialności (Rancière, 2004), zgodnie z którą każda praktyka obrazowania jest osadzona w określonych układach sił, reprodukujących bądź destabilizujących dominujące sposoby organizowania pola percepcji. W tym kontekście analiza wizualnych rejestrów oporu ujawnia deficyt obrazów rewolucyjnych, czyli takich, które mogłyby w radykalny sposób przekroczyć istniejące schematy reprezentacji i wprowadzić nieodwracalne zmiany w dominujących konfiguracjach wizualnych. Udowadniam, że zamiast tego mamy do czynienia z obrazami, które – choć mogą wydawać się wywrotowe – w istocie podtrzymują istniejące struktury narracyjne i estetyczne, wpisując się w stabilne, powtarzalne wzorce ikonograficzne.

W związku z powyższym wyodrębniłam kilka kluczowych kategorii obrazów, których struktura ujawnia wewnętrzną konserwatywną logikę przedstawieniową: obrazy permanentnego kryzysu, obrazy moralne, obrazy ocalające, obrazy zakorzenione oraz obrazy sprawujące władzę. Każda z tych kategorii odzwierciedla mechanizmy utrwalania ideologicznych formacji wizualnych, które – jak dowodzi Ernesto Laclau (2005) w rozważaniach na temat hegemonii – funkcjonują w polu polityki jako stabilizatory społecznej wyobraźni, ograniczając tym samym możliwość radykalnej transformacji wizualnych strategii oporu. W efekcie dochodzi do paradoksalnej sytuacji, w której praktyki protestacyjne, zamiast generować nowe formy widzialności i podważać istniejące reżimy skopiczne (Crary, 1999), operują obrazami, które w swej strukturze odtwarzają ustalone sposoby percepcji i organizacji pola wizualnego. Tym samym, mimo że manifestacje te mogą wydawać się przestrzenią symbolicznego przełomu, ich wizualna struktura pozostaje głęboko osadzona w konserwatywnych formach obrazowania, co każe ponownie przemyśleć relację między obrazem a polityką emancypacyjną.

Rozważania zawarte w tej części monografii rzucają światło na hasło „Naszego nie damy”, stanowiące pierwszą część tytułu książki i odzwierciedlające strukturę jednego z najbardziej rozpoznawalnych sloganów protestacyjnych w Serbii i Chorwacji. Jego siła tkwi w uniwersalnym charakterze – wyraża nieustępliwość i determinację wobec prób przejęcia lub naruszenia tego, co demonstranci uznają za fundamentalnie własne. W przypadku protestów miejskich przybiera formy podkreślające opór wobec przestrzennych i infrastrukturalnych przekształceń odbieranych jako zagrożenie dla lokalnej tożsamości, gdy manifestacje dotyczą kwestii ekologicznych, wyrażają z kolei sprzeciw wobec eksploatacji i grabieży dóbr wspólnych. Dominującą cechą tych mobilizacji jest silne zakorzenienie w retoryce ochronnej, w której protestujący przedstawiają siebie jako strażników i obrońców fundamentalnych wartości, przestrzeni i zasobów. Odwołując się do wspólnotowej wyobraźni, konstruują własną podmiotowość polityczną poprzez narrację obrony tego, co postrzegane jako nietykalne, wspólne i esencjalne dla społecznej egzystencji.

Retoryka defensywna, eksponująca konieczność ochrony i zachowania, pełni kluczową rolę w kształtowaniu wizualnej i symbolicznej reprezentacji oporu. Wpisuje się ona w szersze zjawisko, które Ernesto Laclau (2005) określa mianem artykulacji hegemonicznej, czyli procesu nadawania znaczenia poprzez antagonizm i konstruowanie opozycji między „nami” a „nimi”. Co istotne, mechanizm ten nie tylko legitymizuje działania protestujących, ale także kształtuje pole politycznej widzialności, zgodnie z rozpoznaniem Jacques’a Rancière’a (1999), który podkreśla, że reżimy widzialności determinują, kto i w jakich warunkach może artykułować swój głos w przestrzeni publicznej. W tym ujęciu hasło „Naszego nie damy” nie tylko wskazuje na przedmiot sporu, ale również konstytuuje podmiot zbiorowy poprzez performatywny akt sprzeciwu i obrony.

Monografia stanowi studium wydarzeń rozgrywających się w naszej bezpośredniej rzeczywistości. Badanie współczesności niesie ze sobą istotne metodologiczne i epistemologiczne wyzwania, wynikające zarówno z dynamiki procesów społecznych i kulturowych, jak i z ich niedomkniętego, płynnego charakteru.

Opracowanie metodologii badań stanowiło jedno z kluczowych wyzwań, wynikających z konieczności uchwycenia zarówno lokalnego wymiaru analizowanych zjawisk, jak i ich szerszego, globalnego znaczenia. W obliczu tej metodologicznej złożoności zdecydowałam się na przyjęcie podejścia pluralistycznego, łączącego różne tradycje badawcze i umożliwiającego wieloaspektową analizę procesów społecznych, politycznych i kulturowych. Podstawą opracowanej przeze mnie metody badawczej, szczegółowo opisanej we wstępie do książki, jest trójetapowy model analityczny obejmujący selekcję i krytyczną analizę materiału źródłowego, zastosowanie krzyżowej metody konfrontacji źródeł oraz implementację podejścia *Protest Event Analysis* (PEA).

Dodatkowo, dla zapewnienia przejrzystości procedury badawczej i jej potencjalnej replikowalności, zdecydowałam się na ujawnienie szczegółowego kwestionariusza badawczego, wzbogaconego o odniesienia do literatury przedmiotu. Uważam, że takie podejście nie tylko zwiększa transparentność procesu badawczego, lecz także stanowi użyteczne narzędzie dla innych badaczy i badaczek zajmujących się analizą ruchów społecznych i dynamiką protestów. W ten sposób metodologia przyjęta w pracy nie pełni jedynie funkcji technicznego zaplecza badania, ale staje się równorzędnym elementem refleksji naukowej, wymagającym podejmowania kluczowych decyzji epistemologicznych i metodologicznych – nawet w obrębie świadomie przyjętego pluralizmu i eklektyzmu badawczego. Otwartość na wielość metod i podejść, jak wskazywał już Sławiński (1980), stanowi drogę do bardziej pogłębionych analiz i innowacyjnych interpretacji, a także sprzyja integracji różnych dziedzin naukowych.

Moim celem było pokazanie, że refleksja nad obrazem nie ogranicza się do jego interpretacji jako autonomicznego artefaktu kulturowego, lecz służy jako klucz do zrozumienia głębszych struktur myślenia, strategii politycznych i logik wizualnych, które kształtują współczesne ruchy społeczne. Obrazy, poprzez które wytwarzana jest podmiotowość polityczna, nie funkcjonują w próżni – są one głęboko zakorzenione w lokalnych idiomach kulturowych i religijnych, w wytwarzanej lokalnie wiedzy, praktykach i językach wernakularnych (Routledge, 1996), a jednocześnie pozostają w

ściłym związku z istniejącymi układami sił. Z tego względu znaczenie protestów nie sprowadza się wyłącznie do kwestii spełnienia określonych postulatów i realizacji żądań ruchów społecznych. Ich waga polega również na tym, że stanowią one moment ujawnienia istotnych kodów wizualnych i symbolicznych, za pomocą których aktorzy społeczni artykułują swoje niezadowolenie oraz formułują alternatywne narracje polityczne. A zatem jest to jeden ze sposobów, by dotrzeć do ukrytych skryptów oporu (Scott, 1985), sedna tego, co lokalne i „tutejsze”. Narzędzia, jakie dały mi nauki o kulturze i religii, a także perspektywy, których przyjęcie możliwe było dzięki formacji slawistycznej kroatystycznej – na takie wniknięcie właśnie pozwalają.

Geografia badania odgrywa w niniejszej monografii kluczową rolę, stanowiąc nie tylko kontekst analizy, ale także istotny wymiar interpretacyjny. Perspektywa ta pozwala mi uchwycić wzajemne powiązania i napięcia między kulturami serbską i chorwacką, które nie funkcjonują jako odrębne, autonomiczne systemy, lecz raczej jako współzależne układy znaczeń, przenikające się i modyfikujące nawzajem. Nie chodzi tu jednak o mechaniczne zestawianie tych kultur w opozycyjnych kategoriach, ale o dostrzeżenie ich złożonej dynamiki – ich relacje nie są wyłącznie konfrontacyjne, lecz także komplementarne, co pozwala na bardziej subtelny analizę ich współistnienia.

Kluczowa pozostaje jednak ikoniczna autonomia, którą rozumiem nie jako próbę całkowitego oddzielenia poszczególnych systemów wizualnych, a jako uznanie ich specyfiki bez upraszczających porównań czy prób ich wzajemnego zrównywania. Interesowało mnie przy tym pytanie, w jakim zakresie ikonosfery wybranych idei politycznych rozwijają się w tych kulturach równolegle, a w jakim pozostają od siebie odseparowane. Szczególnie w XX wieku, gdy wspólna struktura państwowa sugerowała ich symbiotyczny charakter, istotne stało się dla mnie uchwycenie zarówno momentów wspólnoty, jak i pęknięć oraz rozbieżności w ich polityczno-kulturowej wizualności.

Ten sposób myślenia o badanych obszarach skłonił mnie do zaproponowania koncepcji konstelacji kulturowych, metafory zapożyczonej z astronomii, która pozwala unaocznąć specyfikę tych relacji. W przeciwieństwie do modeli hierarchicznych, w których jeden system dominuje nad drugim, konstelacje ujmuję jako układy

dynamicznych powiązań, w których poszczególne elementy nieustannie się zmieniają, reorganizują i oddziałują na siebie w sposób nieregularny, często nieprzewidywalny. To podejście pozwala uchwycić nieciągłości, napięcia oraz gwałtowne zakłócenia logicznych ciągów przyczynowo-skutkowych, które charakteryzują relacje między badanymi kulturami.

Kulturowe konstelacje – na przykład serbska i chorwacka – nie są więc systemami determinującymi swoje istnienie w ścisłej zależności, lecz strukturami, które ujawniają określone znaczenia dopiero poprzez akt wzajemnego odbicia. To właśnie w tych splątanych relacjach, napięciach i ograniczeniach ujawniają się kluczowe sensy oraz fundamentalne roszczenia, które kształtują kulturowe imaginaria i narracje tożsamościowe. Uważam, że propozycja ta jest istotnym wkładem w studia porównawcze, ponieważ pozwala na odejście od tradycyjnych modeli binarnych i hierarchicznych na rzecz relacyjnej analizy kultur. Przyjęcie perspektywy konstelacyjnej pozwala tym samym nie tylko lepiej zrozumieć dynamikę badanych procesów, lecz także uwolnić się od iluzji linearnej narracji i dostrzec, że kultury te funkcjonują w trybie nieustannego dialogu, w którym wzajemnie się przywołują i definiują. Książka *Naszego nie damy. Obrazy i spory polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000* stanowi, w moim przekonaniu, istotny wkład w nauki o kulturze i religii oraz w slawistykę ujmowaną w perspektywie interdyscyplinarnej. Praca ta wnosi cenny zasób wiedzy, łącząc zarazem różnorodne podejścia badawcze oraz metodologie charakterystyczne dla różnych subdyscyplin filologicznych, historycznych, kulturoznawczych i społecznych.

Monografia jest finalnym efektem uzyskanego w programie SONATA NCN grantu pt. *Wizualne artykulacje oporu polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000*, którego byłam kierowniczką i wykonawczynią w latach 2019-2024.

Zainteresowania badawcze i aktywność naukowa

Między agonem a obrazem

Materiały zebrane w trakcie realizacji projektu *Wizualne artykulacje oporu politycznego w Serbii i Chorwacji po roku 2000* (SONATA NCN) posłużyły mi również do opublikowania artykułów poświęconych zjawiskom okołoprotestowym oraz czynnikom warunkującym protesty. Analizuję w nich, w jaki sposób polityczny agon – przestrzeń konfrontacji i sporu – znajduje swoje odzwierciedlenie w obrazach, które dokumentują, komentują lub przekształcają społeczne napięcia. Interesuje mnie nie tylko wizualność samego protestu, ale także to, jak jego estetyczne i symboliczne przedstawienia wpływają na pamięć, tożsamość i dalsze strategie oporu.

Tekst „Między agonem a antagonizmem. Chorwackie koncepcje idei polityki” opublikowany w czasopiśmie „Prace Filologiczne. Literaturoznawstwo” (2020) dotyczy problemu idei polityki jako wytwarzania przestrzeni agonu tak, jak rozumie ją filozofka Chantal Mouffe. Analizuję w nim, jak w piśmiennictwie politycznym chorwaccy autorzy od wieku XIX rozwijali rodzime wersje idei agonistyki. Z kolei w tekście „Revolucyjna imaginacja 1918. Hrvatsko hrvanje s europskim kontekstom” opublikowanym w monografii wieloautorskiej pt. *Hrvatska u Srednjoj Europi* (2024), opisuję jeden z pierwszych protestów w Zagrzebiu w 1918 roku i to, jakie narracje wokół niego wytwarzała chorwacka historiografia. Prezentuję w nim tamtejsze problemy z wpisaniem lokalnego dziedzictwa w globalny kontekst, wynikające z dominującego paradygmatu historii narodowej. W artykule recenzyjnym pt. *The power of 1989: New perspectives on revolutions*, będącym wynikiem krytycznej lektury publikacji *The Long 1989: Decades of Global Revolution*, autorstwa P. H. Kosickiego i Kyrilla Kunakhovicha zwracałam uwagę na przestrzenne i temporalne wymiary idei rewolucji, jej przemieszczające się symboliczne znaczenia i praktyczne konsekwencje.

W tekście "Imagine All the People: The Populist and Anti-Populist Discourses of Serbian and Croatian Protests (2017–2020) opublikowanym w „Acta Universitatis Carolinae Studia Territoria” (2021) zwracam z kolei uwagę na demagogiczne gesty i obrazy podczas antypopulistycznych protestów, wychwytyjąc jednocześnie populizm jako podwalinę struktur narracyjnych protestów rozliczeniowych. Zagadnienia populizmu wizualnego rozwijam obecnie w odniesieniu do innego rodzaju komunikacji politycznej. Wygłosiłam na ten temat referat pt. *Belgrade Waterfront or How to Sell Fog. Visual Tactics of Populism in Contemporary Serbia* podczas konferencji „MEMory and POPulism from the Margins” w Pradze (2024).

Wyniki moich eksploracji są głęboko sprzężone z przeprowadzonymi badaniami terenowymi i kwerendami archiwalnymi oraz bibliotecznymi (w ramach grantu SONATA NCN – trzykrotnie w Belgradzie i trzykrotnie w Zagrzebiu). Po zakończeniu poszczególnych etapów badań ustalenia cząstkowe prezentowałam podczas konferencji międzynarodowych. Referat pt. *Performing values. Urban citizenship in Belgrade and Zagreb* wygłosiłam na konferencji w Bułgarskiej Akademii Nauk w Sofii (2019). Następnie podczas konferencji Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies (ASEEES) w San Francisco (2019) zaprezentowałam tekst pt. *Girls Just Want To Have FUNdamental Rights. Women and Belief in the Possibility of Change in Serbia and Croatia*. Ponadto podczas posiedzenia Association for the Study of Nationalities (ASN) w 2021 roku wystąpiłam z referatem pt. *Imagine All the People. Populist and Anti-Populist Rhetoric of Serbian and Croatian Protests After the Year 2000*.

Podczas kongresu International Association for Southeast European Anthropology (inASEA) zaprezentowałam z kolei kwestie metodologii badań wizualnych artykulacji oporu w tekście pt. *Visualizing political resistance in Croatia and Serbia after the year 2000* (2022). Ponadto na zaproszenie Wydziału Artes Liberales (seminarium „Tradycja chciana i niechciana”) przedstawiłam swoje badania dotyczące ruchów antykapitalistycznych. Wnioski końcowe z projektu i monografii zaprezentowałam również w trakcie konferencji organizowanej przez Europejskie Centrum Solidarności w Gdańsku pt. *Ikonomia protestu. Wizualne emanacje sprzeciwu*

od XIX wieku do dzisiaj (2024), podczas której przedstawiłam konkluzje na temat konserwatyzmu wizualnego (referat pt. *Czy ikonografia oporu musi być rewolucyjna*).

Kody wizualne Europy Środkowej – sztuka czytania całości

Kompetencje badawcze, które systematycznie rozwijałam, najpierw koncentrując się na analizie wizualnej komunikacji politycznej w Chorwacji (monografia *Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny w wieku XIX i XX*, wyd. 2018, za którą otrzymałam Nagrodę Fundacji Sławistycznej za debiut książkowy z dziedziny sławistyki oraz jej poszerzona chorwacka wersja *Umjetnost na marginama. Hrvatski politički plakat*, wydana przez Instytut Etnologii i Folklorystyki w Zagrzebiu w 2019), a następnie badając artykulację oporu w Serbii i Chorwacji, stały się fundamentem dla dalszych eksploracji. Dzięki nim mogę systematycznie poszerzać zakres analiz na nowych obszarach badawczych. W refleksji nad kodami wizualnymi nie ograniczam się więc jedynie do idiomów chorwackich i serbskich, lecz dążę do szerszej, wielowymiarowej refleksji nad mechanizmami komunikacji wizualnej w Europie Środkowej.

Przyjmuję tu jako kluczowy koncept transkulturowości, rozumianej jako proces wzajemnego przenikania się kultur i powstawania w wyniku tych przepływów nowych jakości. Jednocześnie jestem daleka od ujednolicania czy zacierania różnic – nie postrzegam regionu jako homogenicznej całości. Ewentualne powiązania historyczne, polityczne i ekonomiczne traktuję jako czynniki sprzyjające kulturowym przepływowi, lecz nie jako determinanty o charakterze esencjalnym. Nie ulega jednak wątpliwości, że – jak przypominał Fredric Jameson – realnych warunków naszej egzystencji nie da się już tłumaczyć wyłącznie w perspektywie lokalnej; konieczne jest dążenie do sztuki odczytywania całości.

Poszukuję uniwersalności w kodach i wyobrażeniach powstających na tym terenie. Nie unikam także namysłu nad teoretycznymi aspektami widzenia i konstruowania dyskursów wizualnych. Artykuł pt. *O potrzebie widzialności. Dziedzictwo kulturowe a kultura wizualna* (opublikowany we współredagowanym przeze mnie

tomie *Bukowina. Wspólne dziedzictwo językowe i kulturowe* (2020) traktuje o relacji pola kultury wizualnej i fenomenu dziedzictwa kulturowego. Punktem wyjścia jest dla mnie założenie, że dziedzictwo kulturowe rozumiane jako dyskurs kształtujący wyobrażenia o kulturze wpływa na sposób widzenia i prezentowania konkretnych przejawów kultury. Materiał, który posłużył mi do skonstruowania wywodu, pochodzi z Bukowiny, terenu położonego na obszarze Ukrainy i Rumunii. Jest on wynikiem mojego naukowego i organizacyjnego zaangażowania w organizację Bukowińskiego Festiwalu Nauki.

Dzięki wstępnym rozpoznaniom w obszarze kultury ukraińskiej, jakie dała mi współpraca z naukowcami i naukowczyniami z Ukrainy, mogłam wraz z dr Yaną Hladyr z Narodowego Uniwersytetu w Krzywym Rogu stworzyć projekt badań pt. *Visual Narratives of Civil Society. The Modern Ukraine Project*. Na jego realizację uzyskaliśmy prestiżowy (w konkursie nagrodzono 3 pary laureatów na 101 złożonych wniosków) grant Fundacji na rzecz Nauki Polskiej w programie DLA UKRAINY (2023). Ideą projektu było polsko-ukraińskie partnerstwo naukowe, dlatego wszystkie zadania merytoryczne wykonywałyśmy przy równym nakładzie pracy.

Zadanie badawcze polegało na analizie materiałów wizualnych powstałych w pierwszym roku pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę i wytworzonych przez cztery ukraińskie media, tworzące i upowszechniające wysokiej jakości treści w mediach społecznościowych. Efektem projektu jest otwarte i powszechnie dostępne archiwum wizualne znajdujące się pod adresem www.visualukraine.ispan.edu.pl.

W badaniu zastosowałyśmy dwie perspektywy. Pierwsza z nich zakładała prześledzenie zebranych wizualiów pod kątem idei społeczeństwa obywatelskiego, a także wpisanych w ten koncept wartości i postaw. Druga – stanowiąca niejako ideologiczny rewers pierwszej – obejmowała przeszukanie wybranych materiałów pod kątem idei *homo sovieticus*. W procesie dekodowania obrazów posługiwałyśmy się samodzielnie stworzonym rozbudowanym systemem tagów, których następnie użyłyśmy w zbudowanym archiwum. W metryce badawczej dołączonej do każdej jednostki wizualnej proponowałyśmy krótką analizę ikonograficzną, a następnie

rozpoznałyśmy i nazwałyśmy wartości przypisywane społeczeństwu obywatelskiemu, a także poprzez aksjologiczne odbicie – wartości negowane i przypisywane mentalności *homo sovieticus*. Frekwencyjność tagów stanowiła podstawę wysnuwania wniosków merytorycznych. W efekcie przyjęcia takiej perspektywy badawczej odsłoniłyśmy proces projektowania nowoczesnego społeczeństwa ukraińskiego, zorientowanego wokół określonych kręgów wartości, a także rewidującego dotychczasową kulturę polityczną i odnoszącego się krytycznie do wartości przypisywanych mentalności *homo sovieticus*.

Zgodnie z poczynionymi w ramach badania ustaleniami, projekt nowoczesnego ukraińskiego społeczeństwa obywatelskiego za swą podstawę bierze więc następujące kategorie (wartości i postawy): (1) Zdolność mądrego przywództwa (tagi: autentyczne przywództwo; odpowiedzialność za swój kraj; odwaga cywilna); (2) Wolność wyrażania opinii i samodzielność politycznego myślenia oraz działania (tagi: budowanie odporności na propagandę; korzystanie z prawa do wyrażania opinii; krytyczna refleksja na temat przeszłości; wolność jako wartość nadrzędna; wolność słowa; nienaruszalność granic; odrębność); (3) Prospołeczny aktywizm (tagi: codzienne zaangażowanie; działalność charytatywna; cywilni wolontariusze; zaangażowanie; społeczeństwo w działaniu; sprawczość); (4) Relacyjny charakter społeczeństwa (tagi: dbałość o więzi; dbałość o dobrosąsiedzkie stosunki; rodzina jako wartość; poczucie wspólnotowości; pomoc ponad podziałami; jedność w wielości); (5) Dbłość o mniejszości i słabe podmioty (tagi: prawa człowieka jako kluczowa wartość; ochrona praw dziecka; szacunek dla wszystkich zawodów; troska o osoby starsze; troska o słabszych); (6) Ekologizm i prozwierzęcość (tagi: szacunek dla ziemi i pracy na roli; świadomość ekologiczna; prozwierzęcość; ekologizm i environmentalizm); (7) Wiara w ideę postępu (tagi: dynamizm ekonomiczny; konkurencyjna gospodarka rynkowa; postęp technologiczny; konstrukcja nie destrukcja); (8) Praca jako wartość obywatelska (tagi: profesjonalizm; praca intelektualna na rzecz państwa; obywatelskie zadania intelektualistów); (9) Dbłość o kulturę i tradycje (tagi: szacunek dla języka; szacunek dla dziedzictwa kulturowego; ukraińska kreatywność).

Wypracowaliśmy również spójny system tagów odsłaniający system wartości prezentowany jako negatywny. W tym obszarze wyłoniłyśmy szereg interesujących obszarów tematycznych: (1) Apatia społeczeństwa i jednostki (tagi: pasywizm; podporządkowanie; społeczeństwo sparaliżowane; apatia społeczna; urawniłowka); (2) Przemoc ideologiczna (tagi: ścisła cenzura; podatność na propagandę; bohater z przymusu; przymusowa dobroczynność; aktorstwo dnia codziennego); (3) Destrukcja więzi społecznych (tagi: człowiek pozbawiony więzi; nieutrzymywanie stosunków z sąsiadami obojętność na los dzieci; deprecjacja rodziny; nieprzestrzeganie praw człowieka); (4) Kultura wojny, terroru i strachu (tagi: wojna jako sposób uprawiania polityki, zarządzanie przez strach, fałszywe przywództwo; nietransparentność zasad); (5) Eksploatacyjne działania wobec środowiska naturalnego (tagi: uprzedmiotowienie zwierząt; ekobójstwo; konsumpcyjne podejście do ziem i zasobów; lekceważenie dziedzictwa kulturowego); (6) Antyintelektualizm z cechami populizmu (tagi: instrumentalizacja intelektualistów; kontrola procesu edukacji; kolektywizm).

W ramach badania zgromadziłyśmy obszerny materiał badawczy, wykraczający poza pierwotne założenia i nieograniczający się do materiałów z wybranych czterech kont, ale uzupełniony również materiałami kontekstowymi, dopełniającymi wizualne sensory. Odnośniki do tych materiałów znalazły miejsce w polu uwag kontekstowych, który przybliży pochodzącemu spoza ukraińskiego kręgu kulturowego czytelnikowi archiwum sensory i znaczenia, które nie są widzialne „gołym okiem”. W trakcie badania analizie poddałyśmy dwa tysiące jednostek wizualnych, w archiwum opublikowałyśmy reprezentatywny zbiór złożony z ponad 500 obrazów.

Rezultatem naszego działania jest więc wytworzony nowy zasób wiedzy w obszarze fenomenu ukraińskiej komunikacji politycznej i generalnie strategii komunikacji politycznej w obliczu konfliktu zbrojnego. Nasze ustalenia wypełniają lukę poznawczą w obszarze badań nad obrazami w służbie polityki i ideologii, a także w obszarze badań medioznawczych. Stanowią one istotny wkład do stanu wiedzy nie tylko o kulturze ukraińskiej, ale także do globalnej wiedzy o komunikacji politycznej. Uzupełniają także refleksję nad kulturą wizualną w Ukrainie oraz – dając wgląd w różne

modusy artykulacji politycznych projektów – przyczyniają się do lepszego rozumienia politycznej kultury wizualnej w regionie.

Budowa archiwum, analiza opublikowanych materiałów i praca nad tekstami naukowymi (aktualnie przygotowywane do druku) pozwoliły mi dodatkowo poddać refleksji zjawisko propagandy politycznej.

Oprócz aktywności wspólnych w projekcie, wynikających z równorzędnego statusu kierowniczek grantu (np. warsztaty w ramach Festiwalu Nauki w Warszawie pt. *Co w ukraińskich mediach piszczy?* (2023) czy wspólny referat podczas seminarium naukowego „Ukraińskie wtorki” (2024), w trybie indywidualnym zaprezentowałam wyniki projektu w środowisku medioznawczym i ukrainistycznym (oraz szerzej slawistycznym) podczas dwóch konferencji międzynarodowych. Podczas konferencji na UCL w Londynie zaprezentowałam referat pt. *„The Civil Ukraine” Archive – practicing potential history and rescuing the future* (2024), w którym omawiałam kwestie związane z potrzebą budowania archiwów (w tym w kontekście Derridiańskiej „gorączki archiwów” oraz postulatu „historii potencjalnych” Arielli Azoulay). W odniesieniu do budowanego w projekcie zasobu zaproponowałam termin „archiwum potencjalnej przyszłości”. Z kolei w wystąpieniu pt. *What happened to homo sovieticus? Reshaping Ukrainian society in social media* w Justus-Liebig-Universität w Gießen (2025) zaprezentowałam taktyki wizualizowania mentalności człowieka sowieckiego. Z kolei podczas referatu zatytułowanego „Rewizje dziedzictwa radzieckiego albo gry z Mnemosyne”, które odbyło się w ramach seminarium „Ukraińskie wtorki” wspólnie z dr Yaną Hladyr zaprezentowałyśmy m.in. koncepcję implantów pamięci w odniesieniu do aktualnych przekształceń w obrębie polityki pamięci w Ukrainie (zapis wystąpienia: <https://www.facebook.com/watch/?v=1106353943780217>).

Przeprowadzona na koniec projektu publiczna debata pt. *O mediach w czasie wojny: Obywatelska Ukraina. Obrazy i narracje* (2024), pozwoliła nie tylko upowszechnić wyniki projektu, ale dzięki zaproszeniu do niej gości z innych ośrodków akademickich (również z Ukrainy), zajmujących się badaniami różnych wymiarów ukraińskiej kultury, dała nam szansę skonfrontować wyniki badań z ustaleniami innych naukowców i

naukowczyń. W trakcie moderowanej przeze mnie debaty podjęto temat afektywnych wymiarów funkcjonowania obrazów i ich wpływ na komunikację polityczną oraz kwestię prozachodniości i idei doganiania (w tym ekonomicznego) jako strategii dekolonizacyjnej Ukrainy. Mimo formalnego zakończenia projektu, obecnie pracuję nad dwoma artykułami, a także rozpoczęłam współpracę z Viadrina Centre of Polish and Ukrainian Studies.

W obszarze moich zainteresowań znajdują się również kody wizualne słowackie. Badania nad nimi prowadziłam jako wykonawczynie w projekcie „Słowacko-polskie kontakty językowe i kulturowe” w ramach bilateralnej umowy między Polską Akademią Nauk i Słowacką Akademią Nauk. Efekty badań terenowych opublikowałam w czasopiśmie „Journal of Historical Geography” w artykule pt. *Necroreverence of Soviet cemeteries in Central Europe* (we współautorstwie i równym wkładzie z dr hab. Karoliną Ćwiek-Rogalską). W artykule poświęconym dwóm środkowoeuropejskim cmentarzom żołnierzy radzieckich (w Bratysławie i Warszawie) zaproponowałyśmy pojęcie nekroszacunku jako kategorię analityczną do badań przestrzennych nekropolii. Pojęcie to oznacza kulturowy szacunek dla zmarłych i łączy w sobie lokalne i importowane elementy estetyczno-ideologiczne.

W badaniach analizuję kody wizualne Chorwacji, Serbii, Ukrainy i Słowacji, dążąc do uchwycenia zarówno ich wspólnych mianowników, jak i idiosynkratycznych różnic, które mogą przyczynić się do zniuansowanego rozpoznania Europy Środkowej jako przestrzeni kulturowej. Mam jednak pełną świadomość epistemologicznych i metodologicznych napięć związanych z tym pojęciem – jego płynności, historycznej zmienności i politycznych instrumentalizacji. Mając to na uwadze, w 2021 roku numer czasopisma „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa”, którego jestem współredaktorką naczelną (wraz z dr hab. Karoliną Ćwiek-Rogalską), zdecydowałyśmy się poświęcić pytaniu o to, czy Europa Środkowa jest umiarkowana (Umiarkowana Europa? Radykalizmy w kulturach Europy Środkowej, zob. <https://journals.ispan.edu.pl/index.php/sn/issue/view/133>), wychodząc z założenia, że region ten nie stanowi gleby podatnej na radykalizmy, lecz raczej kształtuje się tu

specyficzna kultura umiaru, wynikająca z długiej tradycji negocjacji i wielowarstwowych koegzystencji. Efekty tych badań prezentowałam podczas posiedzenia Association for the Study of Nationalities w 2022 roku w referacie pt. *A Moderate Europe? Radicalisms in Central European Cultures*, który stanowił część współorganizowanego przeze mnie panelu „Interwar Radicalism Impacting the Contemporary National Identities in Poland and its Constellations”.

Wędrowki idei, mitów i znaczeń

Kolejnym obszarem moich zainteresowań naukowych są procesy transferu i transformacji wielkich idei – ich migracja między różnymi kontekstami kulturowymi, adaptacja do lokalnych warunków oraz zmiany znaczeniowe, jakie zachodzą w wyniku historycznych i społecznych przekształceń. Interesuje mnie, w jaki sposób idee, często powstające w określonych centrach intelektualnych, zostają przechwycone, przetworzone i zreinterpretowane w nowych środowiskach, nierzadko przybierając nieoczekiwane formy i funkcje.

W latach 2015–2018 byłam członkinią międzynarodowego zespołu, kierowanego przez dr hab. Grażynę Szwań-Gyłybow, prof. IS PAN, badającego ścieżki wędrówek wybranych idei politycznych, które antycypowały, a następnie kształtowały procesy modernizacyjne w regionie Bałkanów. W efekcie tego projektu, sfinansowanego przez Narodowe Centrum Nauki w ramach konkursu OPUS, nasz zespół przygotował dziesięciotomowe opracowanie pt. *Leksykon idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach, XVIII–XXI wiek* (<https://ispan.waw.pl/ireteslaw/handle/20.500.12528/1076>), poświęcone ewolucji i recepcji kluczowych pojęć intelektualnych oraz idei, które kształtowały krajobraz kulturowy, społeczny i polityczny państw południowosłowiańskich od epoki Oświecenia po czasy współczesne.

Mój wkład w przygotowanie kompendium obejmował przygotowanie 16 artykułów (nazywanych hasłami głównymi – każde ok. 10 stron) przedstawiających

historycznie, politycznie i kulturowo splątane drogi myśli europejskiej i chorwackich tradycji intelektualnych. W interdyscyplinarnym kompendium znalazły się więc moje opracowania następujących idei:

- W odniesieniu do kultury Chorwacji – rewolucja, ewolucja, historia (t. 2) agraryzm, anarchizm, socjalizm (t. 9), kapitalizm, ojczyzna, polityka (t. 8) reformacja (t. 7), tradycja (t. 6), kultura, kształcenie (t. 5) oraz naród (t. 3).
- W odniesieniu do kultur Bośni i Hercegowiny – agraryzm (t. 9) i reformacja (t. 7).

Przeprowadzone przeze mnie badanie nie tylko dokumentuje dzieje idei na gruncie chorwackim, lecz także ukazuje ich żywotność, potencjał przekształceń i wpływ na aktualne debaty społeczne i polityczne. Ilustrują to dobitnie zawarte w ostatnim, 10. tomie hasła podporządkowane, odnoszące się w sposób bezpośredni do lokalności, ilustrujące trajektorie funkcjonalizacji idei głównych w sferze imaginariów narodowych. Tom końcowy zasiliłam opracowaniami (ok. 3-4 strony każda) dziewięciu haseł podporządkowanych: *bratstvo i jedinstvo*, *chorwacka diaspora*, *Europa* (Chorwacja), *genocid* (Chorwacja), *izvornost*, *križni put*, *kulturocid i urbicid* (Chorwacja), *pojednanie narodowe*, *tysjećletni sen*.

Zadanie badawcze w ramach projektu „Idee wędrowne...” wymagało skomponowania metody dostosowanej do zgromadzonego w ramach kilkumiesięcznych kwerend bibliotecznych materiału. Żeby otrzymać zaplanowany efekt, należało więc połączyć analizę semantyczną i dyskursywną, za pomocą których możliwe było badanie ewolucji pojęć i ich znaczeń w różnych epokach i kulturach, głębokich studiów recepcji, umożliwiających zrozumienie sposobów, w jakie idee były przyjmowane, adaptowane i reinterpretowane w różnych kontekstach politycznych i społecznych, wreszcie krytyki źródeł, pozwalającej wyczytywać sensy z materiałów historycznych, tekstów filozoficznych, prasy, dokumentów i dzieł literackich.

Wyniki badań prowadzonych w tym projekcie upowszechniałam podczas dwóch konferencji Association for Slavic, East European, and Eurasian Studies w USA. Wygłosiłam na nich referaty *From Social Movement to Ethnic Cleansing: The Idea of Revolution in Croatia, XX c.* (2017) oraz *Performatively Shaped Memory. Croatian*

museums and art galleries between performativity and pedagogy (2018) (opublikowany następnie w czasopiśmie „Narodna umjetnost”, 2019). Z kolei podczas konferencji na Uniwersytecie Jagiellońskim zaprezentowałam prace nad ideą kształcenia w wystąpieniu pod tytułem *Kształcenie i oświata jako źródło przyjemności i szczęścia. Idea kształcenia na ziemiach chorwackich w XIX wieku* (2015) (opublikowany w monografii wieloautorskiej, 2016). Efektem badań był również tekst „Widmo krąży po Europie. Korczulańska Szkoła Letnia jako wyspa wolnego myślenia i przestrzeń dialogu” w czasopiśmie „Slavia Meridionalis” (2017), prezentujący międzyinstytucjonalne i międzyludzkie sploty jako warunek sprzyjający wędrówkom idei.

Wspólnymi osiami interpretacyjnymi prowadzonych przeze mnie w tym polu badań są kwestie transferu kulturowego, narracji modernizacyjnych i strukturalnych mechanizmów kultury. Mieści się w nim także badanie toposu kobiety wmurowanej jako jednego z najbardziej charakterystycznych mitów bałkańskich, który funkcjonuje w szerokim spektrum tekstów – od folkloru po literaturę i sztukę.

Badanie takie prowadzę od 2021 w projekcie OPUS NCN „Topos wmurowanej kobiety w kulturach Europy Południowo-Wschodniej i Węgier”, pod kierownictwem dr hab. Grażyny Szwat-Gyłybow, prof. IS PAN. Moje zadanie badawcze zakłada opracowanie chorwackich odczytań toposu jako kulturowej matrycy, która na różnych etapach dziejów była reinterpretowana i wykorzystywana do wyrażania fundamentalnych wartości społecznych – poświęcenia, lojalności, losu jednostki wobec wspólnoty, patriarchalnej wizji kobiecości – a także poddawana próbom politycznych funkcjonalizacji. Wyniki badań częściowych prezentowałam podczas konferencji The British Association for Slavonic and East European Studies w Cambridge, gdzie wraz z dr Marzeną Maciulewicz (równy wkład) zaprezentowałam tekst pt. *Fairies, Rebels and Lovers. Transfers and Transformations of the Topos of the Immured Sacrificed Woman in Serbian and Croatian Cultures* (2023), prezentujący chorwackie i serbskie rozminięcia w rozumieniu toposu. Z kolei w wystąpieniu *Walling up as a practice of remembering* na konferencji Memory Studies Association w Limie (rok) wpisałam czynność wmurowania w praktyki pamiętania. Ustalenia te opublikowałam w artykule *The Heterotopias and*

Heterochronies of Walling-up: Performance "The Penance" by Vice Tomasović (2024), a także w dwóch tekstach obecnie złożonych do druku.

Tak jak idee poddawane analizie w *Leksykonie idei wędrownych* zmieniają swoje znaczenie w różnych kontekstach kulturowych i historycznych, podobnie topos kobiety wmurowanej ewoluuje w czasie i przestrzeni. Wymaga to zatem ponownie przyjęcia specjalnie skomponowanego zestawu metodologii: historii idei, która jest pomocna w analizie pojęć takich jak „ofiara”, „kobiecość”, „tradycja”, „wspólnota”, „modernizacja”, które pojawiają się zarówno w badaniach nad toposami literackimi, jak i nad wędrującymi ideami, komparatystyki kulturowej, umożliwiającej porównywanie wariantów topoi oraz idei w różnych kręgach kulturowych i epokach, wreszcie – antropologii kultury, pozwalającej na badanie mitu jako mechanizmu organizującego rzeczywistość społeczną i jego przekształceń na przestrzeni dziejów.

Zarówno *Leksykon idei wędrownych*, jak i badania nad toposem wmurowania ofiary zakładzinowej ujawniają napięcie między modernizacją a tradycją. Mit kobiety wmurowanej często odczytywany jest jako manifestacja archaicznej struktury społecznej, w której modernizacja nie dokonuje się w pełni, a jej beneficjentami pozostają wyłącznie mężczyźni. Podobnie wiele z idei analizowanych w leksykonie (np. racjonalizm, rewolucja, oświecenie) miało w krajach bałkańskich inne trajektorie rozwoju niż w Europie Zachodniej, dzięki czemu udało się nam pokazać, że modernizacja nie jest procesem jednorodnym. Włączenie badań nad toposami do historii idei pozwala postrzegać je jako formy konceptualne, które pełnią podobną funkcję co kategorie filozoficzne czy polityczne – organizują myślenie i legitymizują określone struktury społeczne. Topos kobiety wmurowanej mógłby być zatem analizowany jako idea wędrowna, która – podobnie jak pojęcia z leksykonu – ulega transformacjom i redefinicjom w zależności od epoki i kontekstu społecznego.

Takie podejście otwiera możliwość syntezy mitopoetyki i historii idei, łącząc strukturalistyczne badania nad narracją z diachroniczną analizą pojęć kluczowych dla kultury Bałkanów.

Aktywność naukowa

Od początku mojej ścieżki naukowej podejmuję długofalową współpracę z wieloma instytucjami i organizacjami naukowymi w Polsce, a także aktywnie udzielam się w międzynarodowym środowisku naukowym.

Współpraca z Instytutem Etnologii i Folklorystyki w Zagrzebiu (IEF)

W 2018 roku zostałam laureatką konkursu na stypendium w Instytucie Etnologii i Folklorystyki (IEF) w Zagrzebiu. Podczas miesięcznego pobytu badawczego pod kierunkiem prof. Suzany Marjanić realizowałam autorski projekt pt. *Ikonosfera konserwatywnego oporu politycznego w kulturze chorwackiej (po roku 2000) (Ikonosfera konzervativnog političkog otpora u hrvatskoj kulturi nakon 2000.)*, w ramach którego opracowywałam materiały archiwalne, a także prowadziłam badania terenowe nad protestem weteranów wojennych, odbywającym się w tym czasie w Zagrzebiu. Efekty badania przedstawiłam na seminarium IEF.

Współpraca naukowa z zespołem badawczym zagrzebskiego instytutu zaowocowała również możliwością wydania w tamtejszym wydawnictwie poszerzonej i przygotowanej dla chorwackiego czytelnika/czytelniczki wersji mojej rozprawy doktorskiej. Było to możliwe dzięki otrzymaniu grantu wydawniczego Chorwackiego Ministerstwa Nauki. Książka pt. „Umjetnost na marginama. Hrvatski politički plakat” ukazała się w serii Nova etnografija w wydawnictwie IEF w 2019 roku.

Wraz z Instytutem Etnologii i Folklorystyki realizowałam ponadto cztery projekty, w ramach których zaprosiłam trzy badaczki z IEF na pobyty badawcze w Instytucie Slawistyki PAN (program wymiany Biura Współpracy z Zagranicą PAN). Każdy z projektów zakładał zespołowe przygotowanie ram merytorycznych współpracy oraz organizację otwartych seminariów naukowych. W ramach tych projektów gościłam w IS PAN: prof. Renatę Jambrešić Kirin – (2017, projekt *Revolution in the Fear of Women: Yugoslav Female Revolutionaries or the Vanishing Historical Subject*) oraz prof. Suzanę

Marjanić (2018, projekt *History of Croatian Performance Art: From Traveleri until Today*), które wygłosiły wykłady oraz przeprowadziły seminaria dla osób z IS PAN. Trzecią z zaproszonych osób była prof. Marijana Hameršak, z którą współpracowałam dwukrotnie. W 2019 roku gościni prezentowała w IS PAN projekt *Ethnography of Balkan Refugee Corridor and Route: Outcomes, Perspectives and Problems in the Croatian Context*, a w roku 2022 – projekt *ERIM – the Keywords of the European Irregularized Migration Regime at the Periphery of the EU*). Podczas obu wizyt odbyły się seminaria naukowe poświęcone kwestiom migracji, a we wrześniu 2022 roku na zaproszenie sieci „Badacze i Badaczki na granicy” uczestniczyłyśmy w badaniach terenowych w Hruszkach na granicy polsko-białoruskiej. W spotkaniu wzięła udział również zaproszona przeze mnie badaczka migracji dr Marta Stojić-Mitrović z Serbskiej Akademii Nauk i Sztuk. W maju 2023 roku po wejściu Chorwacji do strefy Schengen prowadziłam wraz z Marijaną Hameršak z IEF badania terenowe na granicy chorwacko-słoweńskiej, rozpoznając możliwości terenowe i prawne eksploracji wizualnych aspektów granic.

Działalność w ramach Pracowni Obszaru Postjugosłowiańskiego (Uniwersytet Warszawski)

Do Pracowni Obszaru Postjugosłowiańskiego afiliowanej przy Uniwersytecie Warszawskim należę od 2016 roku. Pracownia skupia badaczy i badaczki z różnych instytucji naukowych w Polsce (m.in. Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza, Polskiej Akademii Nauk) oraz z zagranicznych instytucji badawczych (m.in. z Chorwacji i Niemiec). Członkowie i członkinie zespołu eksplorują obszar postjugosłowiański i jego fenomeny przy użyciu różnorodnych metod i perspektyw naukowych – antropologicznych, historycznych, politologicznych, socjologicznych, literaturoznawczych – wynikających z indywidualnych kompetencji i zainteresowań badawczych. W seminaryjnym trybie pracy prezentujemy poszczególne etapy badań własnych, a także konfrontujemy je z

ustaleniami innych badaczy i badaczek, prowadząc dynamiczny transfer myśli naukowej. Taką możliwość dają nam organizowane przez Pracownię seminaria z polskimi i zagranicznymi uczonymi afiliowanymi np. przy uniwersytetach w Zagrzebiu, Lublanie, Pradze, Puli, Pittsburghu, Paryżu czy Berlinie.

Moje badania w ramach Pracowni mają na celu zmapowanie zjawisk wizualnych typowych dla przestrzeni postjugosłowiańskiej. Są również ukierunkowane na wypracowanie możliwie najszerszej definicji tego, co postjugosłowiańskie w wymiarze materialnym i niematerialnym. Podczas otwartych spotkań Pracowni zaprezentowałam dotąd dwa wystąpienia (w 2017 i 2018 roku). Pierwsze z nich poświęcone było protestom chorwackich weteranów, drugie dotyczyło wizualnych aspektów obchodów zakończenia II wojny światowej w Chorwacji (na przykładzie wydarzenia „Trnjanski kresovi”). Ponadto mój artykuł „Displaying Society: Croatian Museums and Galleries between Pedagogy and Performativity” dyskutowany w ramach seminarium pt. „Performativno, političko, značenjsko u hrvatskome javnom diskursu” został opublikowany w chorwackim czasopiśmie „Narodna umjetnost” (2019).

W ramach działania Pracowni współorganizowałam również panel konferencyjny pt. *Performing Divisions in the Central and South-Eastern European Cities* podczas ASEES Summer Convention w Zagrzebiu w 2019 roku. Wygłoszony podczas konferencji referat pt. *Images of Divisions. Visual articulations of culture wars in the former Yugoslavia after 2000* stanowił fundament jednego z rozdziałów książki „Naszego nie damy. Spory i obrazy polityczne w Serbii i Chorwacji po roku 2000”, przedkładanej w niniejszym wniosku jako główne osiągnięcie naukowe.

W roku akademickim 2022/2023 współprowadziłam (razem z dr hab. Maciejem Falskim z Instytutu Slawistyki Zachodniej i Południowej UW) projekt *Discourses on war(s) of the 1990s in the former Yugoslavia, and interpretative strategies*, podczas którego wraz ze studentami slawistyki Uniwersytetu Warszawskiego namysłowi poddaliśmy różnie konstruowane dyskursy o wojnach lat dziewięćdziesiątych na terenie (byłej) Jugosławii. Centrum naszego zainteresowania znalazły się strategie językowe, taktyki historiograficzne oraz praktyki pamięci w Bośni i Hercegowinie, Chorwacji i

Serbii, dotyczące tych samych miejsc, wydarzeń i osób, które tworzą „miejsca dyskursu”, a w konsekwencji konstytuują odrębne polityki pamięci. Warsztaty wieńczące projekt były nastawione na naukowy dialog osób studiujących ze środowiskiem naukowym. Stały się one okazją do zaprezentowania przez studentów i studentki idei „Leksykonu miejsc dyskursu” zgromadzonym prelegentom i prelegentkom z pięciu europejskich uniwersytetów (Amsterdam, Berlin, Prisztina, Warszawa, Toruń).

W roku akademickim 2024/2025 współorganizuję wraz dr hab. Maciejem Falskim cykl wykładów *Local communities at the Slavic-Italian-German borderland and the legacy of the Habsburg monarchy*, poświęconych procesom społeczno-kulturowym na pograniczu alpejsko-adriatyckim. Zaproszenie do naszego przedsięwzięcia (wspartego w programie IDUB UW) przyjęły cztery osoby zajmujące się włosko-słoweńsko-chorwacką strefą liminalną i habsburskim dziedzictwem tego regionu: prof. Michael Wedekind (Zentralinstitut für Kunstgeschichte, Monachium), prof. Natka Badurina (Uniwersytet Udine), prof. Marta Verginella (Uniwersytet w Lublanie) oraz prof. Daniel Baric z Uniwersytetu Paryskiego. Otwarte spotkania mają na celu również promocję nauki i odbywają się w siedzibie Austriackiego Forum Kultury.

Realizacja wspólnych projektów badawczych z zagranicznymi akademiami

Badanie komunikacji wizualnej współczesnych miast południowosłowiańskich umożliwiają mi projekty badawcze realizowane wspólnie z kilkoma zagranicznymi jednostkami naukowymi na podstawie umów o współpracy bilateralnej PAN.

W latach 2018–2020 byłam wykonawczynią w projekcie polsko-bułgarskim „Miasto wobec dynamiki kultur – refleksje i inspiracje południowosłowiańskich kultur i literatur od średniowiecza do ponowoczesności” (pod kierownictwem prof. G. Szwat-Gyłybow z ramienia IS PAN oraz prof. Slavii Barlievej z Centrum Cyrylometodejskiego Bułgarskiej Akademii Nauk), a także w projekcie „Granice i pogranicza. Modele biblijne

i ich inspiracje w średniowiecznych i nowoczesnych literaturach i kulturach południowosłowiańskich” kierowanym przez dr Ewelinę Drzewiecką (PAN) oraz dr Anę Stoykovą (BAN). W ramach tych przedsięwzięć odbyłam dwie wizyty studyjne w Bułgarskiej Akademii Nauk, podczas których pracowałam nad zagadnieniami wizualnych ekspresji nowoczesnego urbanizmu w kulturach południowosłowiańskich. Efektem tej pracy był referat pt. *Performing values. Urban citizenship in Belgrade and Zagreb* wygłoszony na konferencji „Pogranicza i granice w kulturach południowosłowiańskich. Miasto i tradycja biblijna” (2019) organizowanej przez Bułgarską Akademię Nauk.

Refleksję nad środkowoeuropejskimi dyskursami wizualnymi i próby mapowania zjawisk wspólnych dla „Europy Środka” rozwijałam także w ramach dwóch projektów z Czeską Akademią Nauk. Współpraca z Instytutem Historii Czeskiej Akademii Nauk (2020–2022) obejmowała badania kultur upamiętnień pierwszowojennych. Z kolei w drugim projekcie (2024–2025) pt. *Jak zdefiniować stan „po”? Badanie konsekwencji zmian społecznych i kulturowych w różnych regionach Europy Środkowej* prowadzimy badania nad statusem kultur, dla których prefiks po/post jest kluczowy i definiujący status. W listopadzie 2024 roku odbyłam pobyt badawczy w Czeskiej Akademii Nauk, podczas którego pracowałam nad kategorią „po” jako zjawiskiem dzielącym i łączącym. Ponadto wzięłam udział w konferencji „MEMory and POPulism from the Margins”, podczas której zaprezentowałam referat poświęcony wizualnym narracjom populizmu w posttransformacyjnej Serbii.

Z kolei w wyniku współpracy z Instytutem Slawistyki im. Jana Stanisława Słowackiej Akademii Nauk (2019–2021) w ramach projektu pt. *Słowacko-polskie kontakty językowe i kulturowe* prowadziłam badania terenowe na cmentarzu wojennym i pomniku żołnierzy radzieckich Slavín w Bratysławie, a następnie na Cmentarzu Mauzoleum Żołnierzy Radzieckich w Warszawie (razem z dr hab. Karoliną Ćwiek-Rogalską). Zdiagnozowane zjawisko nekrorewerencji, która blokuje semantycznie i wizualnie praktyki w obrębie cmentarzy opisałyśmy w artykule *Necroreverence of Soviet*

cemeteries in Central Europe opublikowanym w „Journal of Historical Geography” (2022).

Ponadto w 2017 roku przebywałam w ramach Erasmus Teaching Programme na Uniwersytecie w Zagrzebiu, gdzie wygłosiłam dwa wykłady w języku chorwackim dla studentów i studentek kroatystyki. Pierwszy z nich poświęcony był konserwowaniu przez chorwackie galerie sztuki wyobrażenia Jugosławii jako idei modernizacji, drugi zaś dotyczył możliwości badań tożsamości wizualnej w internecie.

Współpraca z Ukrainą

Prowadzona przeze mnie współpraca zagraniczna obejmuje również intensywne kontakty z instytucjami ukraińskimi oraz polskim środowiskiem naukowym działającym w Ukrainie.

W latach 2017–2018 byłam współorganizatorką Bukowińskiego Festiwalu Nauki (BFN), odbywającego się w kilku miastach w Europie wydarzenia popularyzującego wiedzę o bukowińskiej wielokulturowości, budującego polsko-ukraińsko-rumuńską sieć naukową. Z kolei w 2019 roku współorganizowałam Międzynarodową Konferencję Naukową „Wspólne dziedzictwo kulturowe i językowe” w Jastrowiu, która jest cyklicznym spotkaniem badaczy i badaczek zajmujących się materialnym i niematerialnym dziedzictwem kulturowym w wymiarze praktycznym i teoretycznym. Efektem tej konferencji jest współredagowana przeze mnie monografia wieloautorska *Bukowina. Wspólne dziedzictwo językowe i kulturowe* (2020).

W 2018 roku na zaproszenie Centrum Języka i Kultury Polskiej oraz Towarzystwa Odrodzenie, działających w Berdiańsku, w ramach panelu naukowo-dydaktycznego „Nauczanie języka polskiego w warunkach dwujęzyczności” wygłosiłam wykład poświęcony budowaniu prestiżu wielojęzyczności, a także przeprowadziłam warsztaty metodologiczne pt. *Metoda komunikatywna w nauczaniu języka polskiego oraz Sposoby rozwijania słownictwa u dzieci dwujęzycznych*. W kolejnym roku podczas

współorganizowanej przeze mnie konferencji „Współczesne metody nauczania języka polskiego” w Berdiańsku w Ukrainie zaprezentowałam referat na temat wybranych aspektów polsko-ukraińskiej dwujęzyczności. Ponadto jako reprezentantka Instytutu Slawistyki PAN wzięłam udział w „Czytaniu Narodowym”, podczas którego razem z pracownikami i pracowniczkami ukraińskich szkół wyższych odczytałam tekst Brunona Schulza po polsku. Na zaproszenie Domu Polskiego w Berdiańsku odbyła się także promocja mojej książki *Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny*, którą poprowadził afiliowany wówczas w Berdiańsku prof. Lech Aleksy Suchomłynow.

W lutym 2020 roku zainicjowałam w Instytucie Slawistyki PAN naukę języka ukraińskiego dla osób zaangażowanych w pomoc osobom pokrzywdzonym w wyniku pełnoskalowej agresji Rosji na Ukrainę, a także naukę języka polskiego dla osób przybywających z kraju opanowanego wojną.

Z kolei w latach 2023–2024 wraz z dr Janą Hladyr z Krzyworoskiego Uniwersytetu Narodowego współrealizowałam projekt *Visual Narratives of Civil Society. The Modern Ukraine Project*, który uzyskał finansowanie Fundacji na rzecz Nauki Polskiej. Oprócz pracy analitycznej w jego ramach zorganizowałyśmy również debatę z udziałem uczonych z polskich i ukraińskich uczelni. Dzięki projektowi mogłam także wziąć udział w dwóch konferencjach (na UCL w Londynie oraz na Justus-Liebig-Universität w Gießen) zorientowanych na sprawy ukraińskie, podczas których prezentowałam wyniki badań własnych, ale także miałam okazję rozmawiać o kolejnych planach i projektach naukowych.

Osiągnięcia dydaktyczne, organizacyjne oraz popularyzujące naukę

Dydaktyka

W trakcie studiów doktoranckich prowadziłam w Instytucie Slawistyki Zachodniej Południowej Uniwersytetu Warszawskiego następujące zajęcia:

- Antropologia kultury (2010/11 oraz 2011/12)
- Wiedza o sztuce Chorwacji (2011/12)
- Kultura popularna z elementami audiowizualności – Chorwacja (2009/10)
- Antropologia współczesności Chorwacji (2019/20)

Ponadto prowadziłam także warsztaty autorskie:

- Propaganda w tekstach kultury popularnej (2009/10)
- Fotografia w kulturze. Kultura w obiektywie (2010/11)
- Imagi-nacija. Prikazi nacionalnog identiteta u vizualnoj kulturi država bivše Jugoslavije (2017/18)

W roku 2022/23 współprowadziłam w Instytucie Slawistyki Zachodniej i Południowej UW zajęcia pr. „Projekt naukowy 1” i „Projekt naukowy 2”, w ramach których osoby uczestniczące projektowały Leksykon dyskursów o wojnach w latach dziewięćdziesiątych na terenie byłej Jugosławii. Zajęcia zakończyły się otwartym warsztatem pt. "Discourses of war(s) in the 1990s in the (ex)-Yugoslav area" przygotowanym przez studentów i studentki slawistyki Uniwersytetu Warszawskiego pod okiem prowadzących. Wydarzenie zostało zarejestrowane i udostępnione:

<https://www.facebook.com/events/748726636736492?ref=newsfeed>

Na studiach doktoranckich prowadzonych w Instytucie Slawistyki PAN w roku akademickim 2019/20 prowadziłam zajęcia pt. *Warsztat badacza. Upowszechnianie*, poświęcone różnym sposobom popularyzacji badań naukowych, w tym prowadzeniu kanałów informacyjnych przeznaczonych do promowania nauki w mediach społecznościowych.

Promotorstwo pomocnicze w przewodach doktorskich:

- Dr Tijana Vuković, rozprawa pt. *Regaining the Past - Post-Yugoslav Identity in the Period of Transition, the Case of Formal and Alternative Institutions of Culture and Art in Serbia (2000–2018)*, Wydział Artes Liberales, Uniwersytet Warszawski, rozprawa obroniona w 2021 r. – promotorka: prof. Jolanta Sujecka
- Mgr Patrycja Chajęcka, rozprawa pt. *Przemiany obrazu Zagrzebia w prozie chorwackiej po 1918*, Szkoła Doktorska Anthropos – promotorka: dr hab. Grażyna Szwat-Gyłybow, prof. IS PAN

Działalność organizacyjna

- W latach 2015–2019 kierowałam Zespołem Obsługi Badań Naukowych, koordynując pozyskiwanie grantów w IS PAN oraz działalność sprawozdawczą, a następnie w latach 2019–2023 pełniłam funkcję Zastępczyni Dyrektora ds. Ogólnych, sprawując pieczę nad sprawami organizacyjnymi i administracyjnymi Instytutu Slawistyki PAN.
- Od 2013 do 2023 roku byłam przedstawicielką Instytutu Slawistyki PAN w Koalicji Otwartej Edukacji
- W latach 2016-2019 pełniłam funkcję Wiceprezeski Fundacji Slawistycznej. W tym czasie byłam odpowiedzialna za pozyskiwanie środków oraz realizację licznych projektów upowszechniających naukę (w ramach programu DUN MNiSW). Od 2019 roku jestem członkinią Rady Naukowej Fundacji Slawistycznej.

Popularyzacja nauki

- W latach 2017–2023 byłam redaktorką prowadzącą stronę www oraz fanpage na Facebooku IS PAN oraz osobą odpowiedzialną za promocję instytucji.
- Uczestniczyłam w wydarzeniach promujących efekty badań własnych i zespołowych. W 2019 roku wzięłam udział w debacie wokół książki "Sztuka marginesów. Chorwacki plakat polityczny" zorganizowanej przez Polskie Kulturalno-Oświatowe Towarzystwo „Odrodzenie” w Berdianisku.
- Trzykrotnie wystąpiłam jako prelegentka Festiwalu Nauki w Warszawie: (1) prezentując sposoby badania mediów społecznościowych (*#domovina, czyli co slawista/slawistka robi na Instagramie*, 2017), biorąc udział w prezentacji badań zespołowych pt. *Kto się boi wmurowanej?* (2022) oraz (3) prowadząc warsztaty poświęcone badaniu dyskursów wizualnych w ukraińskich mediach społecznościowych (*Co w ukraińskich social mediach piszczy?*, 2023)
- W 2021 roku jako współautorka wzięłam udział w debacie wokół „Leksykonu idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach”, zorganizowanej przez Instytut Slawistyki PAN oraz Bibliotekę Publiczną m.st. Warszawy i Bibliotekę Główną Województwa Mazowieckiego oraz Bibliotekę Publiczną i Czytelnię Naukową w Dzielnicy Wola m.st. Warszawy. Następnie w 2023 roku uczestniczyłam w Kongresie Historii Pojęć organizowanym przez History of Concepts Group z prezentacją „Leksykonu idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach”, a także jako moderatorka debaty „Modern Humanities and the Question of Scientific Prejudices” (2023, Warszawa).

- Jako lektorka języka polskiego jako obcego wzięłam udział w „Czytaniu Narodowym” w Berdiańsku (Ukraina) w 2019 r.
- Wygłosiłam wykład nt. literatury Bałkanów dla młodzieży z Liceum Ogólnokształcącego im. Słowackiego w Warszawie w ramach Festiwalu "Czerwiec z Bałkanami" (03.06.2019).
- Jestem inicjatorką i współorganizatorką otwartego seminarium lekturowego „Świeżo napisane” prowadzonego w Instytucie Slawistyki PAN.
- Udzieliłam kilku wywiadów nt. prowadzonych badań (m.in. Polskie Radio: <https://tiny.pl/77tyd-d7> czy <https://www.fnp.org.pl/co-media-spolecznosciowe-moga-powiedziec-o-nowym-spoleczenstwie-ukrainskim/>), a także przygotowałam kilka krótkich artykułów prasowych nt. przedsięwzięć, za które byłam odpowiedzialna (np. Debata o wspólnym bukowińskim dziedzictwie kulturowym i językowym w Jastrowiu, Gazeta Polska Bukowiny, 2019), a także zorganizowałam międzynarodową polsko-ukraińską debatę z udziałem naukowców/czyń i środowiska dziennikarskiego pt. *O mediach w czasie wojny: Obywatelska Ukraina. Obrazy i narracje*

Inne

W 2024 roku zostałam odznaczona przez Prezydenta RP Brązowym Krzyżem Zasługi.

.....
(podpis wnioskodawcy)